

Avui us parlaré: les conferències d'Aurora Bertrana

El 2017 es va celebrar l'Any Bertrana amb un reguitzell d'activitats. La commemoració va cuejar tot el 2018 sense que el context sociopolític enfosqués, ans al contrari, la reivindicació i projecció de pare i filla: Prudenci Bertrana i Compte (Tordera, 1867 - Barcelona, 1941) i Aurora Bertrana i Salazar (Girona, 1892 - Berga, 1974).

Text > **ADRIANA BÀRCIA**, escriptora i filòloga

Superat aquest període, la tasca continua i no sembla que, benauradament, es vegi el final del trajecte. En el cas d'Aurora, les reedicions de *Peikea, princesa caníbal*, *La Ciutat dels Joves* i *Entre dos silencis*, per exemple, a més de l'escenificació de *Paradisos oceànics*, proven que la gironina ja no és aquella estrangera en pròpia terra. En aquesta embranzida, ara cal afegir-hi la publicació de les conferències conservades al Fons Bertrana de la Universitat de Girona en un recull que pren com a títol les paraules de l'escriptora: *Avui us parlaré*. El volum

correspon al número 45 de la col·lecció «Josep Pla» de la Diputació de Girona.

La potència dels discursos

D'entrada, pot semblar que l'entusiasme de llegir una novel·la es dilueixi davant d'unes conferències. Lluny d'aquesta idea, la potència d'aquests discursos ens aporta una Aurora Bertrana en tota la seva essència: l'escriptora empedreïda, la feminista, la viatgera intrèpida, la intel·lectual moderna i cosmopolita, la dona compromesa... Tots els ingredients són ben presents en un caldo de cultiu que és, al capdavant, ella mateixa.

Bertrana era una conferenciant professional. Era convidada i es feia convidar arreu. Fins i tot, algunes de les conferències componien cursets. Pujava a la palestra sense reserves, no escatimava traça per tal de guanyar-se i enlluernar un públic a qui interpel·lava. Aprofitava l'ocasió per carregar contra alguns sectors de la societat espanyola, catalana i, de retop, occidental.

Aquests parlaments poden esdevenir la porta d'accés a l'univers Bertrana, sobretot per al que ella qualificava de «públic nou». A l'altra banda, els coneixedors d'una vida i una obra (íntimament lligades) es trobaran davant d'uns textos gens secundaris. Bertrana afronta temes no poc complexos amb una llengua viva i rica, un to directe, desimbolt, incisiu i elaborat, que casa amb el dels articles publicats a *D'Ací i d'Allà*, *La Publicitat*, *Mirador*, *L'Opinió*, *Presència*... L'autora s'obre i desvela, per exemple, «el dolor o el goig» que comporta l'elaboració d'una novel·la o les trifolgues d'un viatge als antípodes.

Tres conferències van veure la llum a l'*Àlbum Bertrana* del PEN Català: «El

>> Aurora Bertrana, com a candidata d'Esquerra Republicana de Catalunya en un míting a la Monumental amb motiu de les eleccions a Corts de 1933.

(Font: ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA. FONS CASAS I GALOBARDES.)

>> Aurora Bertrana, amb barret amb vel i al costat de l'alcalde Jaume Aiguader, en la inauguració del nou local del Lyceum Club a Barcelona el 1933.

(Font: ARXIU FOTOGRÀFIC DE BARCELONA. CARLOS PÉREZ DE ROZAS.)

viatge educatiu i instructiu», «La dona i el viatge» i «El nostre feminisme». *Avui us parlaré* recupera aquests textos i n'inclou deu més. El recull s'ha dividit en dos grups per criteri cronològic. El primer comprèn les conferències dels anys trenta, quan Aurora Bertrana torna de la Polinèsia, *Paradisos oceànics* (1930) impacta en el món sociocultural i ella es presenta a les eleccions a Corts del 1933 (quan s'estrena el sufragi universal). El segon grup conté els parlaments dels anys cinquanta i seixanta. Bertrana és la dona que va sobreviure a dues guerres i un exili que la van dur al límit. La grisor del retorn és espessa, tant pel context personal com el polític; amb tot, no es retira d'escena. Parla sobre els seus llibres, els premis literaris, el pare, la llengua i la literatura catalanes, alhora que homenatja, per exemple, autors afins, com ara Caterina Albert.

Tot i que l'autora també escrivia en castellà i en francès (algunes conferències tenen diverses versions), el recull ha prioritzat els discursos en català i aquells en què el contingut respon a un interès publicable. En aquest sentit, i aplicant una lectura transversal, les dissertacions es desglossen en tres eixos temàtics: dona, viatges i llengua i literatura catalanes.

>> Manuscrit de la conferència «L'amor al viatge».

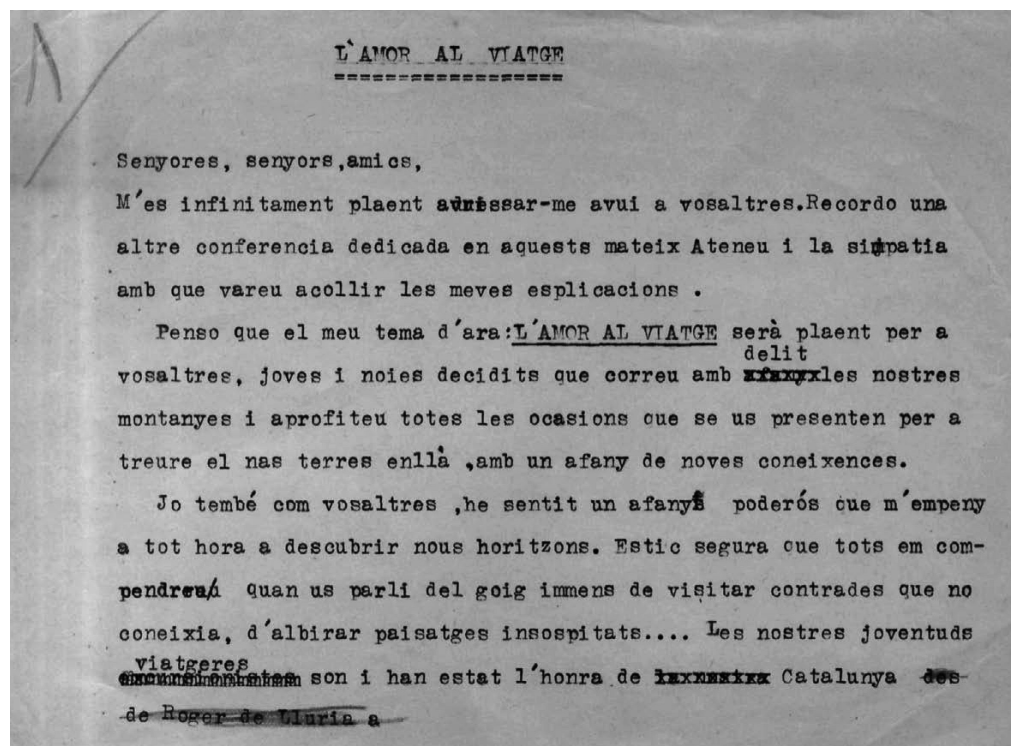
(Font: UNIVERSITAT DE GIRONA. FONTS BERTRANA.)

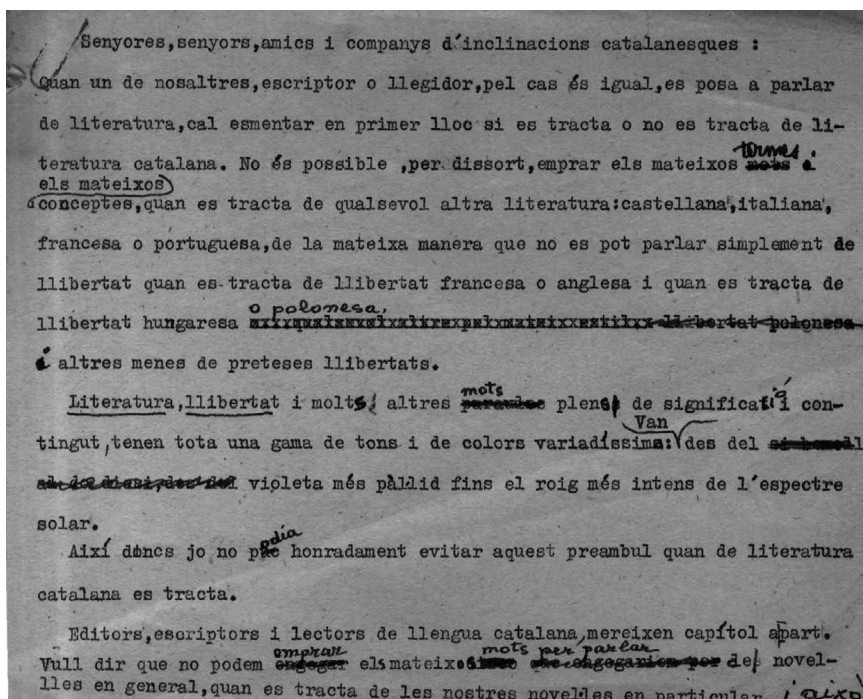
Dona i viatges

A «El nostre feminisme», «El viatge educatiu i instructiu», «La dona i el viatge» i «L'amor al viatge» (totes dels anys trenta), Aurora Bertrana reflexiona sobre la condició de la dona en un període en què termes com *feminisme*, *femení* i *feminitat* generen controvèrsia. Com a presidenta del Lyceum Club (projecte resultant de la Universitat Obrera Femenina que volia impulsar

i que, finalment, no va complir les expectatives que havia ideat), presenta aquesta associació amb la voluntat que les dones hi acudint per tal de formar-se. El debat sobre el vot femení és a primera pàgina i Bertrana se'n fa resò a la seva manera. Confessa que «la cultura de la dona espanyola es troba al nivell més baix de totes les cultures europees» i alerta dels perills tant del feminisme «exagerat» (l'ombra de les *suffragettes* és allargada) com de l'Església (que exerceix una forta influència sobre la població femenina). Ella, la intel·lectual allunyada de «torres de vori», promou un *àngel de la llar* instruït, que eviti «la mania d'ésser igual a l'home». La qüestió és bastir una societat (d'esquerres i republicana) en què ambdós sexes treballin a l'uníson però amb rols diferenciats.

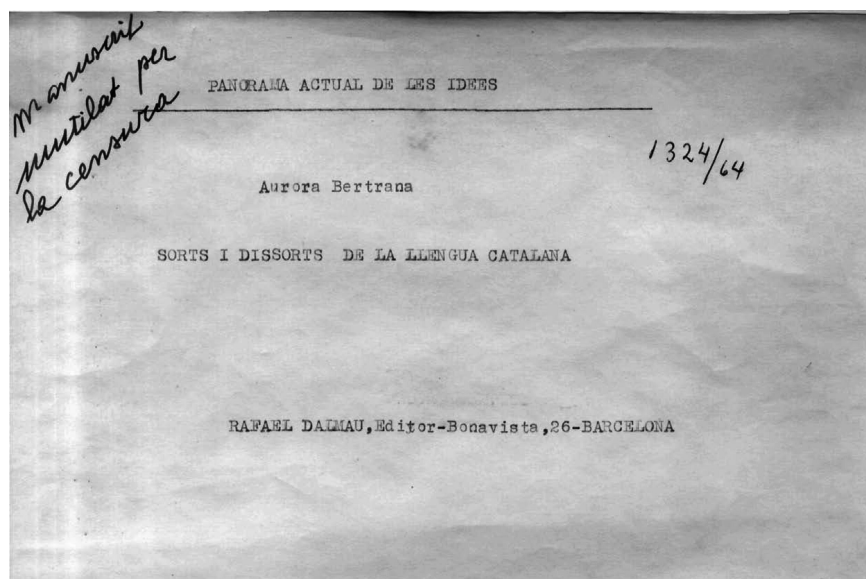
Així mateix, segons Bertrana, viatjar a l'estranger reforça la formació i aporta una valuosa experiència vital. La feina d'enginyer del seu marit, Denys Choffat, va cobrir l'estada a la Polinèsia; ara bé, l'autora (que de ben jove havia marxat de Girona i havia hagut de guanyar-se les garrofes com a *jazzwoman*) enalteix viatjar sense les butxaques plenes i enfrontar-se a les dificultats. En aquesta línia, renega dels viatges «de postal». Així, diu: «El veritable aspecte de la natura, amb tota la seva grandiositat, sols es troba lluny

>> Manuscrit de la conferència «Sobre el llibre en català».

(Font: UNIVERSITAT DE GIRONA. FONS BERTRANA.)

>> Primera pàgina de la versió censurada de Sorts i dissorts de la llengua catalana.

(Font: UNIVERSITAT DE GIRONA. FONS BERTRANA.)

dels camins fressats». Per contra, sosté que l'aventura no és per a casades «amb un home covard o casolà que no està bé enlloc més que a Barcelona», o si Déu «envia un reguitzell de fills». I sentència: «No hi ha cap mitjà més educatiu que l'experiència i la lluita».

Veure i viure el món respon a la concepció del viatge d'Aurora Bertrana, una dona que duia inoculat l'esperit de l'explorador que s'endinsa de ple en la natura tant física com humana. Per això, havent

analitzat races diferents, conclou que l'home blanc «no és el més noble ni el menys cruel de tots» i remarca que la seva instrucció és feta «a base de cosa viva».

A «El paganisme polinesi», «Polinèsia oriental» i «Breu parlament sobre Tabú» (presentació de la pel·lícula de F. W. Murnau), descriu paratges de somni alhora que condemna la colonització i un tipus d'occidental que ha dut el *bon salvatge* a la decadència en nom de la moral. Aquesta mirada crítica també

apareix a *El Marroc sensual i fanàtic*, obra a què fa referència a «La dona i el viatge», discurs en el qual afirma: «Sembla que l'única cosa que jo hagi fet en aquest món i per a la sola que tinc veritables aptituds és per al viatge».

Llengua i literatura catalanes

Els títols «Sobre el llibre en català», «Sobre *Entre dos silencis*», «Divagacions sobre els premis literaris», «Homenatge a Caterina Albert», «Sorts i dissorts de la llengua catalana» i «Paraules de regreïment» (amb motiu de centenari del naixement de Prudenci Bertrana) entren dins del conjunt de conferències en què Aurora Bertrana reivindicava la llengua i la literatura catalanes. Aquí s'entreveu, de nou, la seva vessant compromesa: «Siem comerciants, fabricants, funcionaris i obrers, i amb molta honra, car el treball ennobleix el que el practica, però no oblidem que som catalans; deixem vibrar unes fibres del nostre ésser pel país que ens ha vist néixer, sense renunciar a guanyar el nostre pa quotidià. I... mengem bé, si podem; escalfem-nos i esbargim-nos, si podem, però llegim en català. Sempre resten unes pessetones per a comprar un llibre que valgui la pena». Aquestes paraules corresponen a la conferència sobre el llibre català, que data dels anys trenta, i els altres títols corresponen als anys cinquanta i seixanta.

Malgrat el parèntesi cronològic entre els dos blocs i les adversitats (tant des del punt de vista biogràfic com literari), en Bertrana perviu la militància envers la llengua i la literatura catalanes. En el corpus de l'autora trobem peces en castellà, en francès i en alemany, però ella mateixa constata que és en la llengua pròpia que «un poble sent, pensa i s'expressa amb claredat i naturalitat». El català, doncs, guanya un plurilingüisme empès per les circumstàncies.

A «Sorts i dissorts de la llengua catalana» (assaig guardonat als Jocs Florals de Caracas de 1966 i que l'escriptora es va negar a publicar amb els retocs de la censura i del qual ara presentem la versió original íntegra) revisa, a grans trets, la història de la llengua i la literatura catalanes i n'exposa els alts i baixos. L'autora va convertir l'assaig en conferència i va reescriure'l en francès (*Heurs et malheurs de la langue catalane*). D'aquesta manera, va procurar difondre el text en una i altra banda de la frontera. Declara: «Per a acabar de con-

>> Aurora Bertrana, rebent un ram de flors de mans del regidor Josep Romeu en l'acte de celebració del premi de novel·la catalana Prudenci Bertrana al pavelló d'esports de la Devesa (1970). (Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS NARCÍS SANS PRATS.)

tar les malaurances de l'escriptor català, que són, naturalment, les mateixes malaurances de la llengua catalana, em manca fer uns comentaris sobre la censura. Ara ens diuen que ha estat suprimida. Però no ens ho acabem de creure. Hem passat tant de temps sota la seva fèrula, hem viscut tantes i tan peregrines aventures de resultes d'aquestsensors inescrutables, que no podem ni imaginar-nos que, tot d'una, se'ns permeti escriure i publicar lliurement el que pensem i sentim. Creiem que la censura ha canviat de nom, ha passat d'unes mans a unes altres, per anar a raure al mateix cervell directiu».

Així doncs, llegim les conferències, situem-les en el context que els pertoca, gaudim-les i aboquem-nos a una Aurora Bertrana que, del segle xx al xxi, se'ns presenta de cara.

>> Bertrana en una entrevista per a la publicació gironina Presència.

Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT (BARCELÓ).